

Miroslav Novák: Československý model „socialismu s lidskou tvář“

Resumé kapitoly

Intelektuálním pandánem, komplementem reformního komunismu byl revizionistický marxismus. Lze proto analogicky konstatovat, že « blbost », abych se vyjádřil jako Zdeněk Mlynář, mnoha (nejen) českých intelektuálů té doby byla ideologie revizionistického marxismu. Podobně jako reformní komunisté nechtěli odvrhnout, ale pouze opravit existující komunistický systém, revizionističtí marxisté nechtěli odmítnout, ale jenom očistit oficiální marxisticko-leninskou ideologii. Tito revizionisté stále pokládali marxismus za « nepřekonatelný horizont » (Jean-Paul Sartre) intelektuálního života. Je prý jen třeba ho zbavit « deformací » stalinské éry. Znamená to, že ostatním směrům stále bránili v tom, aby mohly marxismu rovnoprávně konkurovat.

Je třeba rozlišovat především dva marxistické revizionismy. Zaprvé marxistický revizionismus konce 19. a začátku 20. století. Jeho hlavním představitelem byl německý sociální demokrat Eduard Bernstein. Tento marxistický revizionismus revidoval Karla Marxe. Naproti tomu revizionismus reformistického období v komunistických zemích revidoval v podstatě jen Josifa V. Stalina. Zatímco pro Bernsteina je empirická skutečnost argumentem proti Marxově doktríně, revizionisté pozdních šedesátých let 20. století vyvodili naopak z krutých zkušeností s uskutečňováním marxistických idejí v praxi iluzorní závěr, že Marxovy ideje byly „zdeformovány“ a že je prý třeba se vrátit k „autentickému“ Marxovi (nebo dokonce i k „autentickému“ Leninovi).

Klíčové omyly českých revizionistických marxistů šedesátých let 20. století lze stručně shrnout následovně. Jsou zaprvé obětí starých vlasteneckých « preludů » (jak se vyjadřuje Václav Havel), podle nichž je Československo středem či pupkem světa, zadruhé (a to je důležitější) jsou obětí optického klamu, podle něhož hrůzy komunismu plynou z jeho ztělesnění v zaostalém Rusku a z jeho mechanické nápodoby v rozvinutějších zemích. S tím souvisí zatřetí a především iluze, že je tu možná jakási doposud nikde jinde ve světě neexistující syntéza komunismu a demokracie, « socialismus s lidskou tvář », kterým se Československo jako úplně první země prý velmi přiblíží « autentickému Marxovi ». Vlivem zaslepenosti marxistickou ideologií tvrdí revizionističtí marxisté šedesátých let navzdory všem neblahým zkušenostem, že « autentický » marxismus a « autentický » socialismus « nemají nic společného » s reálně existujícím socialismem a jsou tak neschopni rozpoznat skutečné problémy.